

AKSIYADORLIK JAMIYATLARINI KAPITAL BOZORIDAGI ISHTROKINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI

Valiyeva.M.S

Toshkent moliya instituti

"Korporativ moliya va qimmatli qog'ozlar"

kafedra o'qituvchisi

Aksiyadorlik jamiyati- ustav kapitali jamiyat ishtirokchilariga tegishli bo'lgan ma'lum miqdordagi aksiyalarga bo'lingan va ularga ushbu aksiyadorlik jamiyatiga nisbatan majburiyatlarni yuklaydigan tijorat tashkiloti tushuniladi. Aksiyadorlar- bular o'z hissalarini orqali AJning ustav kapitalini tashkil etuvchi, qiymati aksiyalarga taqsimlangan sheriklardir. Barcha aksiyalarning umumiy nominal qiymati aksiyadorlik jamiyati shaklidagi jamiyatning ustav kapitalini tashkil qiladi. Rivojlangan mamlakatlardan Rossiya davlati misolida aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatini ko'rib chiqamiz. Rossiya Federatsiyasi qonuni ustav kapitalining miqdorini kamida 10 ming rubl miqdorida belgilash orqali tartibga soladi, aks holda mulk shakli boshqasiga o'tkazilishi kerak. AJ mablag'lari sotilgan aksiyalar (kapital), to'plangan foyda, qaytarib olingan obligatsiyalar va bank kreditlaridan iborat bo'lishi mumkin. To'lanmagan daromad miqdori ham jamg'arma hisoblanadi, o'z kapitali bilan bog'liq bo'lib, daromad jamg'armasi deb ataladi. Aksiyadorlik jamiyati ishtirokchilari o'z zimmlariga olishlari mumkin bo'lgan tavakkalchilikka tegishli umumiy xarajat o'zlariga tegishli aksiyalar. Aksiyadorlar jamiyatning majburiyatlari bo'yicha javobgar emaslar, aksiyadorlik jamiyati esa ular uchun barcha mol-mulki bilan javob beradi.

Agar unga kiritilgan aksiyadorlarga boshqa ishtirokchilar bilan kelishuvsiz o'zlariga tegishli bo'lgan aksiyalarni begonalashtirish huquqi va imkoniyati berilsa, bunday jamiyat o'z aksiyalarini hech qanday cheklovlarisiz sotishga qodir. Ya'ni, aksiyadorlik jamiyati ochiq turi aksiyalarni erkin sotish va sotib olish yo'li bilan birgalikda iqtisodiy faoliyatni amalga oshiradigan yuridik yoki jismoniy shaxslarning birlashmasi. Bu shunday jamoalar kapitalini shakllantirishning asosiy yo'lidir.

Rossiyadagi OAJlar o'rta va ko'plab korxonalar mavjud katta biznes ochiq aksiyadorlik jamiyatlaridir. Bu nafaqat joriy emissiya orqali, balki qo'shimcha chiqarilgan aksiyalarni joylashtirish orqali kompaniyaga katta moliyaviy in'eksionalarni jalb qilish imkonini beradi. Ular qimmatli qog'ozlar bozorida erkin muomalaga ega. Rossiyaning eng yirik ochiq aksiyadorlik jamiyatlari qatoriga quyidagi kompaniyalar kiradi:

- Sberbank. Bu nafaqat Rossiyadagi, balki Yevropadagi eng yirik banklardan biri.
- Gazprom. Neft va gazni qidirish, qazib olish va tashish bilan shug'ullanadigan Rossiyaning eng yirik kompaniyasi. Bu dunyodagi eng yirik yigirmata kompaniyadan biridir.
- Rosneft. Rossiya kompaniyasi neft qazib olish va tashish bilan shug'ullanadi. Bu dunyodagi eng yirik neft kompaniyasi.

- VTB. Rossiyaning eng yirik banklaridan biri. Shuningdek, u Yevropaning yigirmata yirik banklaridan biri hisoblanadi.
- Lukoyl. Rossiyadagi eng yirik neft kompaniyalaridan biri.
- Surgutneftegaz. Ushbu kompaniya Rossiyaning eng yirik gaz ishlab chiqaruvchi kompaniyalaridan biridir.
- Norilsk nikel. Rossiyaning eng kuchli tog'-metallurgiya kompaniyalaridan biri.
- G'arbiy kemasozlik markazi. Rossiyadagi eng yirik kemasozlik kompaniyalaridan biri.

Aksiyadorlik jamiyatining bir a'zosiga tegishli bo'lgan aksiyalar yig'indisi aksiyalar paketi deyiladi. Aksiyalarning nazorat paketiga egalik qilishi - ularning kombinatsiyasi kompaniyani nazorat qilish huquqini berishi mumkin, chunki ma'lum bir nominal qiymatdagi har bir aksiya o'z egasiga qaror qabul qilishda bitta ovoz huquqini beradi. Masalan, siz barcha aksiyalarning 51 foiziga egasiz. Bu shuni anglatadiki, siz nazorat paketining egasiz, chunki har qanday holatda ham kompaniya siz ovoz bergan qarorni qabul qilishga majbur bo'ladi. Aksiyalar chiqarilganda ochiq obuna e'lon qilinadi. Ko'pincha aksiyalarni tarqatish (sotish) huquqi bunday operatsiyalarga ixtisoslashgan investitsiya bankiga o'tkaziladi. Jami barcha aksiyalarning nominal qiymati o'z kapitali miqdoriga mos kelishi kerak.

Xayoliy kapital, ya'ni qimmatli qog'ozlarda (ulushlarda) ko'rsatilgan kapital real kapital bilan ta'minlanishi kerak. "Rossiya temir yo'llari" ijtimoiy mas'uliyatli biznesga ega, iqtisodiy jihatdan samarali, yuqori daromadli transport kompaniyasi bo'lib, uning 100% aksiyalari hukumatga tegishli. Rossiya Federatsiyasi Rossiya temir yo'llari aksiyalarini sotish va begonalashtirishning boshqa usullari, ularni garovga o'tkazish, shuningdek ushbu aksiyalarni boshqa tasarruf etish federal qonunlar asosida amalga oshiriladi. Deyarli barcha mamlakatlar qonunchiligida aksiyadorlik jamiyatining ustav kapitalining minimal ruxsat etilgan miqdori to'g'risidagi qoida kiritilgan:

1. Avstriyada - 1 million shilling,
2. Germaniyada - 100 ming marka,
3. Shveysariyada - 50 ming frank,
4. Rossiyada - 1 ming minimal ish haqi.

Aksiyadorlik jamiyatining kapitali aksiya va obligatsiyalar chiqarish va joylashtirish yo'li bilan birlashtirilgan alohida kapitallar yig'indisidir. Aksiyalarni chiqarish va joylashtirishdan tushgan mablag'lar aksiyadorlik jamiyatining ustav kapitalini tashkil qiladi, ular foydaning bir qismini kapitallashtirish va qo'shimcha aksiyalar chiqarish hisobiga yanada ko'payishi mumkin. Obligatsiyalarni joylashtirishdan olingan mablag'lar aksiyadorlik jamiyatining ssuda kapitalini tashkil etadi. Ushbu mablag'lar ma'lum vaqtdan keyin obligatsiyalar egalariga qaytarilishi kerak, ularga foizlar ham to'lanadi. Shunday qilib, aksiyadorlik jamiyati kapitalining quyidagi turlari ajratiladi:

- kapital,
- qarzgga olingan kapital,
- to'langan kapital.

Ochiq va yopiq aksiyadorlik jamiyatlari ustav (ulush) kapitalini jamiyat aksiyalarining nominal qiymatidan kelib chiqib shakllantiradi.